

V Bruseli 23. 9. 2021
SWD(2021) 275 final

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

o plánoch spravodlivej transformácie územia

1. ÚVOD

Mechanizmus spravodlivej transformácie vznikol ako súčasť Európskej zelenej dohody s cieľom zabezpečiť, aby sa pri transformácii na klimaticky neutrálne hospodárstvo nezabudlo na žiadnu osobu a žiadny región. Zahŕňa Fond na spravodlivú transformáciu (FST), z ktorého sa v rokoch 2021 – 2027 investuje 17,5 miliardy EUR na územiach najviac postihnutých transformáciou na klimaticky neutrálne hospodárstvo.

Nariadenie o FST nadobudlo účinnosť 1. júla 2021¹. Členské štáty už pripravujú svoje plány spravodlivej transformácie územia a súvisiace programy politiky súdržnosti na základe prílohy D k správam o jednotlivých krajinách v rámci európskeho semestra z februára 2020².

Tento dokument vyjadruje stanovisko útvarov Komisie a nezaväzuje Európsku komisiu. Právomoc záväzne vykladať právo Únie má len Súdny dvor Európskej únie.

2. STRATEGICKÝ KONTEXT NA ÚROVNI EÚ

Európska zelená dohoda je novou stratégiou rastu Európy. Je v nej stanovený ambiciózny dlhodobý cieľ transformácie Únie na moderné a konkurencieschopné hospodárstvo, ktoré efektívne využíva zdroje, v ktorom nebudú do roku 2050 žiadne čisté emisie skleníkových plynov, v ktorom je hospodársky rast oddelený od využívania zdrojov a v ktorom sa na žiadnu osobu ani žiadny región nezabudne. Zdôrazňuje sa potreba transformačnej zmeny vo všetkých odvetviach, ako napríklad v doprave, energetike, poľnohospodárstve, stavebníctve a priemysle, pričom sa treba vyhnúť odkázanosti na neudržateľné postupy³.

Riadenie prechodu k udržateľnosti si vyžaduje formulovanie strategickej vízie, investovanie do inovatívnych riešení a ich zavádzania, postupné ukončenie neudržateľných postupov a zabezpečenie toho, aby transformácia prebiehala spravodlivým spôsobom⁴. Nie všetky členské štáty, regióny a mestá však začínajú transformáciu z rovnakej pozície alebo majú rovnakú schopnosť reakcie. Ľudí a pracovníkov sa to pritom dotkne rôznymi spôsobmi. Európska zelená dohoda preto mení výzvy v oblasti klímy a životného prostredia na príležitosti a jej cieľom je, aby transformácia bola spravodlivá a inkluzívna pre všetkých.

Mechanizmus spravodlivej transformácie vznikol ako súčasť investičného plánu Európskej zelenej dohody s cieľom zrealizovať ambíciu nezabudnúť na žiadny región⁵. Jeho súčasťou je FST, ktorý bol založený v rámci politiky súdržnosti, hlavnej politiky EÚ na znižovanie rozdielov a riešenie štrukturálnej zmeny v jednotlivých regiónoch Európy. Zdieľané riadenie

¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1056 z 24. júna 2021, ktorým sa zriaďuje Fond na spravodlivú transformáciu.

² Generálne riaditeľstvo Komisie pre podporu štrukturálnych reforiem poskytuje 17 členským štátom technickú podporu na vypracovanie plánov spravodlivej transformácie územia. Členské štáty môžu okrem toho v rámci Nástroja technickej podpory získať cieleňú podporu na vykonávanie spravodlivej transformácie.

³ COM(2019) 640 final.

⁴ Súbor nástrojov na prechod k udržateľnosti, https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/information/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers.

⁵ COM(2020) 21 final.

politiky súdržnosti zabezpečuje, že vnútroštátne, regionálne a miestne orgány a zainteresované strany majú vlastnú stratégiu transformácie. Okrem FST sa osobitná schéma na spravodlivú transformáciu v rámci Programu InvestEU zameria na prilákanie súkromných investícií na tieto územia, zatiaľ čo úverový nástroj pre verejný sektor podporovaný z rozpočtu EÚ bude ponúkať zvýhodnené podmienky úverov na podporu verejných investícií.

Mechanizmus spravodlivej transformácie vychádza zo skúseností získaných počas predchádzajúcich procesov štrukturálnej transformácie, pričom cieľom je vyhnúť sa minulým skúsenostiam území, ktoré zaostali v dôsledku deindustrializácie. Zakladá sa na skúsenostiach z predchádzajúcich a existujúcich iniciatív, ako sú napríklad predchádzajúce iniciatívy Spoločenstva týkajúce sa diverzifikácie priemyselných oblastí v závislosti od odvetví zasiahnutých krízou (RESIDER, RENAVAL, RECHAR)⁶, iniciatívy pre transformujúce sa uhoľné regióny s integrovaným prístupom k transformácii v 34 regiónoch s hospodárstvom značne závislým od uhlia, rašeliny a roponosnej bridlice⁷ alebo pilotná akcia pre regióny s transformujúcim sa priemyslom⁸. Mechanizmus spravodlivej transformácie je nový svojím prístupom kombinovaného zamerania na regióny závislé od fosílnych palív a na regióny s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov, ako aj prepojením cieľa klimatickej neutrality s miestne orientovaným prístupom v záujme zmierňovania negatívnych vplyvov transformácie. Tento mechanizmus zároveň poskytuje užitočný mix nových nástrojov, ktoré kombinujú granty s úvermi pre verejný a súkromný sektor.

3. OPRÁVNENOSŤ: ÚZEMIA NAJVIAC POSTIHNUTÉ NEGATÍVNymi DÔSLEDKAMI TRANSFORMÁCIE

<i>Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch</i>	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 2 – Špecifický cieľ Článok 6 – Osobitné pridelenie prostriedkov pre najvzdialenejšie regióny a ostrovy Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Príloha II – Vzor na účely plánov spravodlivej transformácie územia (oddiel 1) Odôvodnenia 2, 5, 8 a 19
<i>Súvisiace právne predpisy</i>	
Nariadenie o riadení energetickej únie ⁹	

⁶ <https://cordis.europa.eu/article/id/1663-assessment-of-community-initiatives-on-the-diversification-of-industrial-areas-dependent-upon-i/>.

⁷ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_en.

⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/industrial-transition.

⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1999 z 11. decembra 2018 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy, ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 663/2009 a (ES) č. 715/2009, smernice Európskeho parlamentu a Rady 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EÚ, 2012/27/EÚ a 2013/30/EÚ, smernice Rady 2009/119/ES a (EÚ) 2015/652 a ktorým sa zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 525/2013 (Ú. v. EÚ L 328, 21.12.2018, s. 1).

„Ide o územia, ktoré sú najviac postihnuté negatívnymi hospodárskymi a sociálnymi dôsledkami transformácie“ (článok 11 ods. 1 nariadenia o FST)

Na prekonanie hlavných problémov transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo, predovšetkým pokiaľ ide o hospodárske otázky a otázky zamestnanosti, bude potrebné sústrediť dostupné finančné zdroje na tie územia, na ktoré má táto transformácia najväčší negatívny hospodársky a sociálny vplyv. Na rozdiel od Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) a Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+) sa bude FST zameriavať na obmedzený počet regiónov NUTS3¹⁰ alebo časti týchto regiónov. Na to, aby mohli byť tieto územia podporované z FST, budú musieť odôvodniť svoju závislosť od fosílnych palív (predovšetkým uhlia, lignitu, rašeliny, roponosnej bridlice, ťažkého oleja a nafty) a/alebo od priemyselných činností s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov. Zároveň musí byť preukázané, že tieto konkrétne územia sú najviac postihnuté negatívnymi hospodárskymi a sociálnymi vplyvmi v dôsledku transformácie, najmä pokiaľ ide o očakávaný zánik pracovných miest a transformáciu výrobných postupov priemyselných zariadení spojených s najvyššou intenzitou emisií skleníkových plynov¹¹.

„[Transformácia] bude mimoriadne náročná pre tie členské štáty, ktoré sú značne závislé alebo donedávna boli značne závislé od fosílnych palív alebo priemyselných činností s vysokou intenzitou skleníkových plynov, ktoré treba postupne ukončovať alebo ktoré sa musia v dôsledku dosahovania klimaticky neutrálneho hospodárstva adaptovať“ (odôvodnenie 8 nariadenia o FST)

Ciele EÚ v oblasti klímy a energetiky do roku 2030 a prechod EÚ ku klimatickej neutralite do roku 2050 sa týkajú všetkých členských štátov. Ich národné energetické a klimatické plány (NEKP)¹² a ďalšie relevantné stratégie, ako napríklad národné dlhodobé stratégie¹³, ak sú k dispozícii, sú zamerané na vnútroštátne ciele, politiky a opatrenia na ich dosiahnutie a poskytujú posúdenie očakávaných sociálnych a hospodárskych vplyvov. Regióny, na ktoré sa zameriava FST, potrebujú väčšiu pomoc než ostatné, aby sa adaptovali na prechod ku klimatickej neutralite a mali z neho prospech vzhľadom na úpadok a/alebo transformáciu hospodárskych odvetví, od ktorých sú závislé. Očakáva sa, že hospodárske činnosti založené na výrobe fosílnych palív budú čeliť nezvratnému poklesu úrovne hospodárskej produkcie a zamestnanosti. Ďalšie odvetvia s vysokými úrovňami intenzity emisií skleníkových plynov, pre ktoré je možné nájsť technologické alternatívy uhlíkovo náročných procesov s cieľom zachovať hospodársku produkciu a zvýšiť zamestnanosť, budú musieť prejsť transformáciou.

¹⁰ Nomenklatúra územných jednotiek pre štatistické účely.

¹¹ Komisia predložila svoje predbežné stanovisko k prioritným investičným oblastiam pre FST v jednotlivých členských štátoch ako súčasť procesu európskeho semestra (ako je stanovené v prílohe D k správam o jednotlivých krajinách v rámci európskeho semestra z februára 2020, pozri https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-overview-investment-guidance-just-transition-fund-2021-2027-member-state-annex-d_en). Konečné rozhodnutie Komisie o geografickom rozsahu pôsobnosti sa prijíma v rámci programov, na ktoré sa viažu plány spravodlivej transformácie územia.

¹² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en.

¹³ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-long-term-strategies_en.

Komisia už určila tieto potenciálne upadajúce alebo transformujúce sa odvetvia, ktoré sú postihnuté prechodom ku klimatickej neutralite:

Upadajúce (označené sivou farbou) a transformujúce sa (označené oranžovou farbou) odvetvia určené v prílohách D k správam o jednotlivých krajinách v rámci európskeho semestra z februára 2020

Sociálny vplyv prechodu ku klimatickej neutralite sa týka predovšetkým zamestnanosti, s priamymi dôsledkami pre život domácností a rodín, sociálneho vylúčenia a významných rodových dôsledkov. Pokiaľ ide o upadajúce odvetvia v EÚ, činnosti spojené s uhlím zamestnávajú takmer 237 000 ľudí, zatiaľ čo činnosti súvisiace s ťažbou rašeliny zamestnávajú takmer 10 000 ľudí a v odvetví roponosnej bridlice je zamestnaných približne 6 000 ľudí. Aj mnohé ďalšie nepriame pracovné miesta sú závislé od hodnotového reťazca fosílnych palív. Značný počet ľudí zamestnávajú aj odvetvia s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov. V niektorých prípadoch nebude sociálny vplyv spojený so stratou pracovných miest, ale s výraznou potrebou rekvalifikácie alebo zvyšovania úrovne zručností pracovníkov v priemyselných odvetviach, ako aj s mobilitou pracovníkov v súvislosti s potrebnými technologickými transformáciami. Okrem dopadov na pracovné miesta môže mať transformácia vplyv aj na príjmy a ich rozdeľovanie, na sociálne začlenenie, súdržnosť komunit, životné podmienky, energetickú chudobu, prístup k verejným službám alebo na ďalšie sociálne aspekty.

Hospodársky vplyv transformácie na upadajúce a transformujúce sa odvetvia bude odlišný. Úpadok ťažby, výroby a používania fosílnych palív je spojený so zatváraním baní a ťažobných lokalít, stratou aktív a s odstavovaním elektrární na fosílne palivá. Z odhadov napríklad vyplýva, že do roku 2030 bude odstavená polovica až dve tretiny súčasnej kapacity uhoľných elektrární¹⁴. V niektorých členských štátoch sa navyše zrýchľujú národné plány na

¹⁴ Kapetaki, Z., Alves Dias, P., Conte, A., Kanellopoulos, K., Mandras, G., Medarac, H., Nijs, W., Ruiz, P., Somers, J., Tarvydas, D., *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions* (Súčasný trendy v regiónoch EÚ s ťažbou uhlia, rašeliny a roponosnej bridlice), EUR 30618 EN, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg, 2021, ISBN 978-92-76-30987-1, doi:10.2760/510714, JRC123508.

postupné ukončenie používania uhlia¹⁵. Tento pokles bude mať hospodársky vplyv predovšetkým na rozvoj uhoľných regiónov, z ktorých väčšina má už teraz nižšie regionálne HDP na obyvateľa, než je vnútroštátny priemer¹⁶. Zatváranie baní a odstavovanie elektrární na fosílné palivá si bude vyžadovať štrukturálne zmeny v súvisiacich odvetviach (napríklad výroba banských zariadení, spracovateľské odvetvia alebo doprava a logistika). Bude to mať vplyv aj na energeticky náročné odvetvia, ako je výroba ocele, čo rozširuje potreby transformácie týchto odvetví a regiónov.

Hospodársky vplyv na transformujúce sa odvetvia súvisí najmä so zosúladením hospodárskeho rozvoja a konkurencieschopnosti s potrebou výrazného zníženia emisií ako príspevku k plneniu cieľov EÚ v oblasti klímy a energetiky do roku 2030 a cieľa klimatickej neutrality do roku 2050. Na priemysel okrem výroby elektriny pripadalo v roku 2018 približne 20 % emisií EÚ¹⁷. Tieto emisie súvisia s využívaním energie, ako aj s priemyselnými procesmi. Výrazný pokles priemyselných emisií skleníkových plynov, ktorý je potrebný pre dosiahnutie cieľov na rok 2030 a cieľov na rok 2050¹⁸, bude čiastočne závisieť od zvyšovania efektívnosti, prechodu na iné palivá a elektrifikácie¹⁹. Bude si to však vyžadovať aj zmeny modelov výroby a zavádzanie technológií, ktoré v mnohých prípadoch nie sú zavedené v dostatočnej miere, napríklad vo výrobe cementu, ocele alebo chemikálií. Na také technologické transformácie budú potrebné značné investície, s ktorými je potrebné začať už teraz, aby sa predišlo odkázanosti na určitého dodávateľa a uviaznutým aktívam.

„pri riešení sociálnych, demografických, hospodárskych, zdravotných a environmentálnych vplyvov transformácie“ [článok 11 ods. 2 písm. d) nariadenia o FST]

V niektorých prípadoch môže mať transformácia širšie **demografické vplyvy**, keď sa v dôsledku úpadku určitých odvetví stane región menej atraktívnym miestom na život a prácu. Týkať sa to môže najmä mladých ľudí, a to nielen preto, lebo čelia nadpriemerným úrovňam nezamestnanosti, ale aj preto, že viac inklinujú k migrácii zo svojho regiónu²⁰. Transformácia však môže neprímerane postihnúť aj starších ľudí, menšiny a pracovníkov so zdravotným postihnutím, s chorobami z povolania alebo inými (duševnými) zdravotnými problémami.

Napokon je potrebné riešiť aj **environmentálne vplyvy** spojené s upúšťaním od uhlíkovo náročných činností alebo výroby fosílnych palív. Predovšetkým ukončenie ťažobných činností, uzatváranie baní a odstavovanie určitých výrobných závodov môže byť spojené s opustenými pozemkami, kontamináciou pôdy a vody, geofyzikálnou nestabilitou alebo

¹⁵ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition_en.

¹⁶ Alves Dias, P. a ďalší, *EU coal regions: opportunities and challenges ahead* (Uhoľné regióny EÚ: očakávané príležitosti a výzvy), EUR 29292 EN, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg, 2018, ISBN 978-92-79-89884-6, doi:10.2760/064809, JRC112593.

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/strategies/progress/docs/com_2020_777_en.pdf.

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en.

¹⁹ Pozri dokument Čistá planéta pre všetkých, COM(2018) 773 final (oddiel 4.5 a príloha 7.6), a posúdenie vplyvu pripojené k plánu cieľov v oblasti klímy do roku 2030, SWD(2020) 176 final (predovšetkým príloha 9.4.2.7).

²⁰ *Toolkit on youth for a just transition* (Súbor nástrojov na spravodlivú transformáciu pre mladých ľudí), https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund.

inými nebezpečenstvami pre životné prostredie vrátane **zdravotných rizík**²¹. V prípade rašelinísk môže aj po ukončení činností súvisiacich s ťažbou rašeliny pokračovať vplyv na degradáciu ekosystémov a ich schopnosti vykonávať ekosystémové služby (vrátane absorpcie a ukladania uhlíka).

Na záver možno konštatovať, že FST sa zameriava na tie územia, ktoré čelia najväčším výzvam v súvislosti s prechodom ku klimatickej neutralite. Musí to byť odôvodnené z hľadiska terajšej závislosti týchto území od upadajúcich alebo transformujúcich sa odvetví a plánov na zapojenie do transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo v EÚ. Členské štáty musia preukázať predovšetkým očakávané zmeny v profiloch zručností požadovaných na miestnom trhu práce, klesajúcu zamestnanosť v podnikoch vyrábajúcich a používajúcich fosílnu palivá alebo transformáciu výrobných postupov priemyselných zariadení spojených s najvyššou intenzitou emisií skleníkových plynov. Ak sú súčasťou určených území ostrovy alebo najvzdialenejšie regióny, osobitná pozornosť by sa mala venovať otázke, či si ich konkrétna situácia vyžaduje odlišný prístup k riešeniu sociálnych a hospodárskych vplyvov transformácie. Predovšetkým sa nemôžu osobitne posudzovať prvky súvisiace s výzvami energetickej transformácie na týchto územiach.

Napokon, ak členský štát (v návrhu plánu spravodlivej transformácie územia, navrhovanom programe alebo navrhovanej úprave existujúceho programu) požaduje zahrnutie ďalších území (v porovnaní s predtým navrhovaným geografickým rozsahom pôsobnosti alebo s plánom spravodlivej transformácie územia, ktorý predtým prijala Komisia), jeho žiadosť bude posudzovaná na základe už opísaných prvkov, so zohľadnením vymedzenia príslušného územia a obyvateľstva, upadajúcich alebo transformujúcich sa odvetví, ktoré ovplyvňuje transformácia, negatívnych sociálno-hospodárskych vplyvov, ktoré je potrebné riešiť, a súladu s určenými geografickými prioritami Komisie (vrátane intenzity implicitnej pomoci). Komisia zaujme formálne stanovisko k takýmto žiadostiam prijatím alebo úpravou príslušných programov.

4. PROCES TRANSFORMÁCIE A VÝZVY

<i>Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch</i>	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 2 – Špecifický cieľ Článok 7 – Podmienенý prístup k zdrojom Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Príloha II – Vzor na účely plánov spravodlivej transformácie územia Odôvodnenia 18 a 19
<i>Súvisiace právne predpisy</i>	
Nariadenie o riadení energetickej únie	
Európsky právny predpis v oblasti klímy ²²	

²¹ So zohľadnením zásady „znečisťovateľ platí“ v súlade s článkom 191 ZFEÚ.

²² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje rámec na dosiahnutie klimatickej neutrality a menia nariadenia (ES) č. 401/2009 a (EÚ) 2018/1999 (európsky právny predpis v oblasti klímy), ktoré v čase písania toho dokumentu ešte nebolo uverejnené.

Ako prvý krok pri určovaní intervenčnej logiky FST na postihnutom území by v pláne spravodlivej transformácie územia mal byť podrobne opísaný proces transformácie, ktorý sa bude uplatňovať na danom území s cieľom dosiahnuť klimaticky neutrálne hospodárstvo.

„opis procesu transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo na vnútroštátnej úrovni vrátane harmonogramu kľúčových krokov transformácie“ [článok 11 ods. 2 písm. a) nariadenia o FST]

Každý plán spravodlivej transformácie územia by mal obsahovať opis **procesu transformácie na vnútroštátnej úrovni** vrátane harmonogramu kľúčových krokov transformácie v rámci plnenia cieľov v oblasti klímy a energetiky do roku 2030²³ a cieľa klimatickej neutrality do roku 2050. Tieto kroky by mali byť v súlade s NEKP a dlhodobými národnými stratégiami, najmä s plánovanými investíciami, harmonogramom kľúčových krokov transformácie, príspevkom k vnútroštátnym zámerom, cieľom, ktoré sa majú dosiahnuť, a opatreniam, ktoré sa majú prijať v záujme spravodlivej transformácie²⁴. Zohľadniť by sa mala najnovšia aktualizovaná verzia NEKP a posúdenie konečných NEKP Komisiou, prípadne aj vyššie ambície.

„Podpora z FST by mala byť podmienená účinnou implementáciou procesu transformácie na konkrétnom území“ (odôvodnenie 18 nariadenia o FST)

V rámci plánu spravodlivej transformácie územia sa bude musieť jednoznačne preukázať aj proces transformácie a jeho vplyv **na úrovni príslušného územia** v blízkej budúcnosti (do roku 2030 alebo skôr). Ak (plánovanú) implementáciu procesu transformácie do roku 2030 na danom území nie je možné preukázať, zodpovedajúci plán spravodlivej transformácie územia nebude úplný.

Každý plán spravodlivej transformácie územia by mal obsahovať podrobný plán procesu transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo na vnútroštátnej úrovni. Okrem toho akákoľvek pochybnosť o vnútroštátnom procese transformácie nezbujuje členský štát zodpovednosti v súvislosti s povinnosťami FST stanoviť proces transformácie na úrovni územia v súlade s vnútroštátnym záväzkom týkajúcim sa cieľov na roky 2030 a 2050 (vykonáva sa v kontexte európskeho právneho predpisu v oblasti klímy), s vplyvom na úrovni príslušného územia do roku 2030 alebo skôr. Proces transformácie by mal zodpovedať harmonogramu ukončovania alebo výrazného obmedzovania ťažby, výroby alebo používania

²³ V článku 2 ods. 11 nariadenia o riadení energetickej únie sú stanovené ciele Únie v oblasti energetiky a klímy do roku 2030. Zahŕňajú aspoň 40 % zníženie emisií skleníkových plynov (v porovnaní s úrovňami z roku 1990), aspoň 32 % podiel energie z obnoviteľných zdrojov a zvýšenie energetickej efektívnosti aspoň o 32,5 %. Nariadenie o európskom právnom predpise v oblasti klímy ako súčasť Európskej zelenej dohody potvrdzuje vyšší cieľ v oblasti klímy, a to najmenej o 55 % do roku 2030. Komisia prijala 14. júla 2021 legislatívny balík „Fit for 55“, ktorým sa zosúladiť relevantné právne predpisy v oblasti klímy a energetiky s týmto novým cieľom (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_sk#documents). Komisia v tejto súvislosti zdôraznila, že do roku 2030 sa musí rozšíriť úloha záchytov uhlíka a že pripravovaný návrh Komisie na revíziu existujúceho nariadenia EÚ o využívaní pôdy a lesnom hospodárstve by mal byť v súlade s touto ambíciou.

²⁴ Ak si aktualizácia NEKP podľa článku 14 nariadenia o riadení energetickej únie vyžiada revíziu plánu spravodlivej transformácie územia, táto revízia sa vykoná ako súčasť strednodobého preskúmania v súlade s článkom 18 všeobecného nariadenia.

fosílnych palív, alebo harmonogramu aktivít, procesov a výsledkov transformácie v odvetviach s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov.

Návrhy na rozšírenie geografického rozsahu pôsobnosti na územia, kde nie je zavedený jasný proces transformácie so súvisiacim negatívnym sociálno-hospodárskym vplyvom do roku 2030 alebo skôr, by nemali byť prijaté.

Na územiach, kde panuje neistota v súvislosti s implementáciou procesu transformácie v dôsledku pokračovania alebo začiatku činností v oblasti fosílnych palív, by sa odôvodnenia uvedené v návrhoch plánov spravodlivej transformácie územia mali posudzovať individuálne, so zreteľom na dve podmienky:

- pokiaľ ide o realizáciu postupného ukončovania činností v oblasti fosílnych palív, Komisia by nemala akceptovať plány spravodlivej transformácie územia, ktoré sú založené na procese malého alebo čiastočného obmedzenia činností v oblasti fosílnych palív a zodpovedajúcich emisií skleníkových plynov, čo jednoznačne nie je v súlade s cestou k dosiahnutiu cieľov na roky 2030 a 2050. Výrazné zníženie emisií znamená, že územie preukazuje prinajmenšom primeraný príspevok k plneniu národných cieľov v oblasti klímy a energetiky do roku 2030. Musí to byť spojené aj s výraznými vplyvmi na zamestnanosť,
- ak je na území, ktoré je uvedené v pláne spravodlivej transformácie územia, plánované začatie novej ťažobnej činnosti alebo otvorenie novej výrobnéj kapacity založené na tradičných fosílnych palivách (napríklad udelenie licencií alebo otvorenie nových uhoľných baní, závodov alebo rafinérií na bridlicovú ropu)²⁵ po nadobudnutí účinnosti nariadenia o FST, príslušný región NUTS3 by v zásade nemal mať prístup k FST. Za riadne odôvodnených okolností, keď členský štát môže preukázať, že takéto činnosti neovplyvnia negatívne cestu k dosiahnutiu cieľov stanovených v európskom právnom predpise v oblasti klímy na roky 2030 a 2050 pre všetky odvetvia hospodárstva, Komisia môže na základe individuálneho posúdenia príslušný program schváliť. Takéto rozhodnutie by si však vyžadovalo, aby bol vymedzený proces transformácie pre toto územie a aby bol zistený výrazný sociálno-hospodársky vplyv klimateckej transformácie.

Konkrétne územia, na ktoré sa vzťahujú plány spravodlivej transformácie územia, by mali byť ucelené zemepisné oblasti a v čo možno najväčšej miere kopírovať funkčné územné hospodárske oblasti, ktoré zodpovedajú komunitám, trhom práce a hospodárskym činnostiam postihnutým zaradeniami a súvisiacimi spoločnosťami podieľajúcimi sa na činnostiach v oblasti fosílnych palív alebo na priemyselných procesoch s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov. Komisia by nemala akceptovať vymedzenie území pod úrovňou NUTS3, ktoré umelo vylučujú oblasti s cieľom umožniť udržanie alebo rozšírenie činností v oblasti fosílnych palív. Môže naopak zvážiť zahrnutie území pod úrovňou NUTS3, kde postihnuté komunity, pracovné sily a hospodárske činnosti tvoria už ucelenú zemepisnú jednotku, ako sa opisuje vyššie.

²⁵ Tieto tri odvetvia (uhlie, rašelina a roponosná bridlica) sa výslovne uvádzajú v odôvodnení 2 nariadenia o FST a sú základom troch z piatich kritérií, na ktorých je založené pridelovanie prostriedkov z FST.

Podpora z FST pre regióny, ktoré sú značne závislé od ťažby rašeliny, by mala byť založená na implementácii procesu transformácie s vplyvom do roku 2030 alebo skôr na úrovni územia, v súvislosti s ktorým sa predkladá plán spravodlivej transformácie územia, a to na základe 1. postupného vyradovania rašeliny z energetického využitia a 2. výrazného zníženia emisií skleníkových plynov z ťažby rašeliny (napríklad vylúčením najškodlivejších postupov, podporou rozvoja technológií, zlepšovaním riadiacich postupov či renováciou rašelinísk)²⁶. Investície s podporou z FST by mali rešpektovať vylúčenie fosílnych palív²⁷ a požiadavky na environmentálnu udržateľnosť v súlade s cieľmi Európskej zelenej dohody v oblasti biodiverzity.

„posúdenie výziev transformácie, ktorým čelia určené najviac postihnuté územia, vrátane sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho vplyvu transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo“ [článok 11 ods. 2 písm. c) nariadenia o FST]

Jediným špecifickým cieľom FST je „umožniť regiónom a obyvateľom riešiť sociálne, hospodárske a environmentálne dôsledky spôsobené transformáciou v rámci plnenia energetického a klimatického cieľa Únie do roku 2030 a dosahovania klimaticky neutrálneho hospodárstva Únie do roku 2050 na základe Parížskej dohody“²⁸. Na základe plánovaného procesu transformácie by sa mali posudzovať **výzvy vyplývajúce z transformácie na územiach zahrnutých do plánu spravodlivej transformácie územia**. Toto posúdenie by malo byť v súlade s Európskym pilierom sociálnych práv. Posúdenie by malo byť dostatočne podrobné, aby sa rešpektovalo cieleňé geografické zameranie FST. Malo by zahŕňať iba tie výzvy, ktoré priamo súvisia s transformáciou alebo s ukončením činností s intenzívnymi emisiami skleníkových plynov, a mohlo by sa riadiť predovšetkým týmito otázkami:

- Aká je relatívna dôležitosť transformujúcich sa a/alebo upadajúcich odvetví v rámci regionálneho hospodárstva? Existuje ďalší vplyv na iné odvetvia alebo na širšiu hospodársku štruktúru územia? Postihuje transformácia malé a stredné podniky (MSP) a/alebo veľké podniky? Aký je potenciál hospodárskej diverzifikácie regiónu? Existuje na danom území primeraný systém podpory podnikania?
- Koľko pracovných miest je potenciálne stratených alebo ohrozených v dôsledku transformácie alebo uzavretia, a to aj vo forme predčasného odchodu do dôchodku? Aký je tento počet v porovnaní s celkovou zamestnanosťou na danom území, prípadne vo vzťahu ku konkrétnym komunitám alebo spoločnostiam?
- Existuje posúdenie príjmového rozdelenia vplyvu očakávaných transformácií na rôzne postihnuté príjmové skupiny? Je zavedený primeraný daňový systém a systém dávok na kompenzáciu akýchkoľvek negatívnych distribučných vplyvov na najnižšie príjmy?

²⁶ Rašelina je fosílna palivo. Jej spaľovanie vytvára značné množstvo emisií skleníkových plynov. Značné emisie skleníkových plynov sú okrem toho spojené aj s ťažbou rašeliny a s poškodzovaním rašelinísk. Z týchto dôvodov bola výroba rašeliny jedným z kritérií používaných v rámci metódy prideľovania zdrojov z FST.

²⁷ Z FST sa nemôže podporovať investícia súvisiaca s výrobou, so spracovaním, s prepravou, distribúciou, so skladovaním alebo spaľovaním fosílnych palív (pozri oddiel 5.4).

²⁸ Článok 2 nariadenia o FST.

- Aké potreby rekvalifikácie alebo zvyšovania úrovne zručností je možné určiť pri zohľadnení predpokladaného vývoja v transformujúcich sa odvetviach, ako aj potrieb zručností vyplývajúcich z hospodárskej diverzifikácie?
- Aké sú potreby a ciele rozvoja regionálnych hospodárskych odvetví, pracovníkov a miestnych komunít vyplývajúce z procesu transformácie?
- Je odvetvie vzdelávania a odbornej prípravy prispôbené na výzvy transformácie? Má zavedené systémy na výmenu informácií so spoločnosťami na danom území o ich súčasných a budúcich potrebách zručností? Má systém vzdelávania a odbornej prípravy autonómiu a kapacitu na to, aby včas reagoval na potreby spoločností na danom území a na potreby spoločností, ktoré môžu mať záujem o investovanie na tomto území (t. j. prispôbiť alebo vypracovať učebné osnovy, programy odbornej prípravy a praktickú výučbu v práci)? Fungujú v praxi systémy usmerňovania, odborného poradenstva a hodnotenia predchádzajúceho vzdelávania? Sú tieto systémy jednoducho dostupné pre uchádzačov o zamestnanie? Investujú samotné spoločnosti do zručností svojich zamestnancov a ako sa to prakticky vykonáva? Dochádza k dobrému využívaniu dostupných informácií o zručnostiach?²⁹
- Má prechod ku klimatickej neutralite širšie sociálne vplyvy, ako je napríklad vplyv na súdržnosť komunít, životné podmienky, energetickú chudobu alebo prístup k verejným službám, ktoré postihujú dané územie?
- Existuje riziko vylúčenia konkrétne súvisiace s transformáciou na klimaticky neutrálne hospodárstvo a ktorých častí obyvateľstva sa to týka? Sú mladí ľudia osobitne postihnutí transformáciou?
- Je odvetvie sociálnych služieb adaptované na výzvy transformácie? Má kapacitu na zvládnutie potenciálneho prílevu „nových klientov“? Má prostriedky na poskytovanie nových služieb a intervencií dopĺňajúcich transformáciu trhu práce a prepojenie s prijímateľmi? Má potrebné protokoly o spolupráci týkajúce sa aktívnych politik trhu práce, odvetví odbornej prípravy a vzdelávania na komplexné doplnenie systému podpory? Sú dostupné komunitné sociálne služby?
- Je potrebné riešiť negatívne environmentálne vplyvy spôsobené transformáciou, napríklad vplyvy na kvalitu pôdy alebo vody, vplyvy na stav ekosystému alebo vplyvy týkajúce sa rekultivácie pôdy?

²⁹ Napríklad informácie, ktoré sa zhromažďujú prostredníctvom aliancií koncepcií v záujme sektorovej spolupráce v oblasti zručností, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1415&langId=sk>, pomocou online nástroja na analýzu voľných pracovných miest v Európe (OVATE) Európskeho strediska pre rozvoj odborného vzdelávania (Cedefop), <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies>, Panorámy zručností EÚ, <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en>, a vnútroštátnych stratégií v oblasti zručností vypracovaných s technickou pomocou OECD podporovanou EÚ, <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/>.

5. DRUHY OPERÁCIÍ, KTORÉ SA MAJÚ PODPOROVAŤ V ZÁUJME SPRAVODLIVEJ TRANSFORMÁCIE

Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 2 – Špecifický cieľ Článok 8 – Rozsah podpory Článok 9 – Vyňatie z rozsahu podpory Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Príloha II – Vzor na účely plánov spravodlivej transformácie územia (oddiel 2) Odôvodnenia 5, 6, 12, 13, 14, 16
Všeobecné nariadenie (2021/1060) ³⁰	Článok 9 – Horizontálne princípy Článok 36 – Technická pomoc členských štátov Článok 63 – Oprávnenosť
Súvisiace právne predpisy	
Smernica EÚ o systéme obchodovania s emisiami ³¹	

„akcie podporované z FST [by] mali priamo prispievať k zmierneniu dôsledkov transformácie zmierňovaním negatívnych dôsledkov pre zamestnanosť a financovaním diverzifikácie a modernizácie miestneho hospodárstva“ (odôvodnenie 5 nariadenia o FST)

Všetky činnosti podporované z FST musia byť prepojené so špecifickým cieľom fondu a prispievať k vykonávaniu plánov spravodlivej transformácie územia. Cieľom FST je zmierňovať dôsledky transformácie podporou najviac postihnutých území. Podporuje tak vyváženú sociálno-hospodársku transformáciu na týchto územiach so zámerom zabezpečiť nadčasovosť ich hospodárstiev, ponúknuť ich pracovníkom dôstojné možnosti a podporovať uchádzačov o zamestnanie. Investície z FST by preto mali byť zamerané predovšetkým na diverzifikáciu miestnych hospodárstiev a rekvalifikáciu alebo zvyšovanie úrovne zručností pracovníkov a uchádzačov o zamestnanie. Podporovať sa môžu aj ďalšie aktivity, ktoré patria do tematického rozsahu nariadenia o FST, ak je ich príspevok k zmierňovaniu vplyvu transformácie odôvodnený v pláne spravodlivej transformácie územia.

Všetky operácie podporované z FST musia prinášať územiám zahrnutým do plánu spravodlivej transformácie územia úžitok v súlade s článkom 63 ods. 3 všeobecného nariadenia (VN).

³⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku.

³¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/87/ES z 13. októbra 2003 o vytvorení systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Únii, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 96/61/ES.

1.1. Hospodárska diverzifikácia a zručnosti

Na to, aby územia ovplyvnené transformáciou mohli dosiahnuť väčšiu **hospodársku diverzifikáciu**, sa z FST môže poskytnúť podpora podnikom a zainteresovaným hospodárskym subjektom, ako napríklad podpora produktívnych investícií³² v MSP (vrátane mikropodnikov a startupov). Z fondu sa môže investovať aj do vytvárania nových firiem, a to aj prostredníctvom podnikateľských inkubátorov a konzultačných služieb. Primeraná dôležitosť by sa mala priznať odvetviám so silným potenciálom vytvárania pracovných miest, aby sa zmierňovali negatívne dôsledky pre zamestnanosť³³, a to predovšetkým v odvetviach s potenciálom rastu, ako je napríklad hodnotový reťazec surovín³⁴.

S cieľom zmierňovať negatívne dôsledky pre **zamestnanosť** sa môže z FST podporovať zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikácia (vrátane odbornej prípravy) pracovníkov a uchádzačov o zamestnanie v odvetviach s potenciálom miestneho zamestnania (existujúceho alebo plánovaného). Z fondu sa môže podporiť aj pomoc pri hľadaní zamestnania (usmerňovanie, odborné poradenstvo a hodnotenie predchádzajúceho vzdelávania) pre uchádzačov o zamestnanie a podporiť ich aktívne zapojenie sa do trhu práce. Pomoc pre uchádzačov o zamestnanie môže byť prínosom aj pre prepustených pracovníkov, ktorí stratili zamestnanie v odvetviach na územiach zahrnutých do plánu spravodlivej transformácie územia, aj keď nemajú na tomto území miesto pobytu. Z FST sa nemôžu financovať systémy predčasného odchodu do dôchodku, ani systémy kompenzácie pre pracovníkov, ktorí boli prepustení.

Hospodárska diverzifikácia a zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikácia súvisia s cieľmi a podporou poskytovanou prostredníctvom stratégií pre inteligentnú špecializáciu. V tejto súvislosti by mal byť zabezpečený súlad s príslušnou aktualizovanou stratégiou pre inteligentnú špecializáciu (ako je stanovené v článku 11 ods. 4 nariadenia o FST), keďže podpora pre nové hospodárske činnosti by podľa možnosti mala byť zameraná na oblasti, ktoré sa v týchto stratégiách označujú za sľubné. Inými slovami, z FST by sa malo podporovať smerovanie rozvoja v súlade s vnútorným potenciálom a možnosťami území.

„Všetky podporované činnosti by sa mali vykonávať v plnom súlade s klimatickými, environmentálnymi a sociálnymi záväzkami a prioritami Únie [...] Investície musia byť dlhodobou udržateľné, pričom sa zohľadnia všetky ciele Európskej zelenej dohody“ (odôvodnenie 12 nariadenia o FST)

³² Produktívne investície by sa mali chápať ako investície do fixného kapitálu alebo nehmotného majetku podnikov s cieľom produkovať tovar a služby, čím sa prispeje k tvorbe hrubého kapitálu a zvyšovaniu zamestnanosti.

³³ Môže to zahŕňať oblasť energetickej efektívnosti a energie z obnoviteľných zdrojov s preukázaným potenciálom vytvárania pracovných miest. Podľa správy Spoločného výskumného centra je potenciál v oblasti zavádzania technológií čistej energie, energetickej efektívnosti a vytvárania pracovných miest v uhoľných regiónoch značný. Pracovné miesta hodnoverne odvodené z regionálneho vplyvu dekarbonizácie v týchto regiónoch by mohli do roku 2030 predstavovať najmenej 90 % súčasných pracovných miest súvisiacich s uhlím, a do roku 2050 by sa mohli zvýšiť na 100 % [Kapetaki, Z., Ruiz, P. a ďalší, (2020), *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth. Deployment potential and impacts* (Technológie čistej energie v uhoľných regiónoch: Príležitosti pre zamestnanosť a rast. Potenciál a vplyvy zavádzania). JRC].

³⁴ COM(2020) 474 final.

Podpora z FST pre hospodársku diverzifikáciu môže byť zameraná len na činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi Európskej zelenej dohody, v súlade s požiadavkami stanovenými vo VN³⁵. Okrem investícií vylúčených v nariadení (pozri oddiel 5.4) je cieľom Európskej zelenej dohody aj zabrániť poskytovaniu podpory hospodárskym činnostiam, ktoré by výrazne narušili plnenie environmentálnych cieľov (vrátane zmierňovania zmeny klímy), ako je napríklad problém neutržateľnej biomasy. Preto by sa pri zvažovaní podpory z FST pre ďalšie hospodárske činnosti mali tieto činnosti pozorne posúdiť, aby sa zistilo, či smerujú k plneniu cieľov stanovených v nariadení o FST, rešpektujú zásadu „výrazne nenarušiť“ a zamedzujú odkázanosti na systémy, ktoré nie sú v súlade s klimatickou neutralitou.

1.2. Ďalšie oprávnené činnosti

Hoci z FST by sa mala podporovať predovšetkým hospodárska diverzifikácia a opatrenia na riešenie negatívnych vplyvov na zamestnanosť, oprávnené sú aj **ďalšie činnosti**. Patria k nim výskum a inovácia, investície do energetickej efektívnosti a energie z obnoviteľných zdrojov, inteligentná a udržateľná miestna mobilita, digitalizácia, regenerácia pôdy³⁶, obehové hospodárstvo a sociálna infraštruktúra na účely zariadení starostlivosti o deti a starších ľudí a stredísk odbornej prípravy vrátane miestnych sociálnych služieb, ako je uvedené v článku 8 ods. 2 nariadenia o FST. Tieto činnosti sa môžu klasifikovať ako priority pre podporu z FST na danom území, ak 1. sú priamo prepojené na špecifický cieľ FST (ako je uvedené v článku 8 ods. 1 nariadenia o FST, pozri vyššie) a ak 2. jednoznačne prispievajú k implementácii plánu spravodlivej transformácie územia. To znamená, že investície do týchto oblastí musia byť odôvodnené ich príspevkom k zmierneniu vplyvov transformácie a ich prepojením na výzvy transformácie identifikované v pláne spravodlivej transformácie územia.

Ak nie je možné potvrdiť, že investície pomáhajú zmierňovať dôsledky transformácie a sú prepojené na výzvy transformácie identifikované v pláne spravodlivej transformácie územia (napríklad, keď cieľom investícií nie je hospodárska diverzifikácia, ani ďalšie výzvy vyvolané transformáciou, ale priamo prispievajú k plneniu cieľov politiky v oblasti inovácie, energetiky, mobility, digitalizácie, životného prostredia, vzdelávania a odbornej prípravy alebo sociálneho začlenenia), mali by sa zvážiť iné zdroje financovania, než je FST (pozri oddiel 8).

Napokon z FST sa môže podporovať aj **technická pomoc**. Tá zahŕňa opatrenia potrebné na účinnú správu a používanie FST vrátane budovania kapacít partnerov, ako aj poskytovanie financovania pre funkcie, ako je príprava, odborná príprava, riadenie, monitorovanie, hodnotenie, viditeľnosť a komunikácia.

³⁵ Článok 9 ods. 1 VN.

³⁶ Pokiaľ ide o činnosti uvedené v článku 8 ods. 2 písm. i), členské štáty by mali overiť, že nie je možné, aby sa tieto činnosti vykonávali, úplne alebo čiastočne, na náklady znečisťovateľa na základe platných právnych povinností vzťahujúcich sa na znečisťovateľa, napríklad v rámci podmienok environmentálneho povolenia alebo v rámci povinností prevádzkovateľov stanovených v smernici o environmentálnej zodpovednosti (2004/35/ES).

1.3. Investície do veľkých podnikov a činností systému obchodovania s emisiami

V rámci riešenia riadne odôvodnených výziev transformácie na danom území sa môžu z FST za určitých podmienok podporovať veľké podniky a v prípade priemyselných zariadení investície, ktoré znižujú emisie skleníkových plynov z činností uvedených v prílohe I k smernici o systéme obchodovania s emisiami v EÚ (ETS)³⁷, čo podľa ustanovení o EFRR a Kohéznom fonde nie je možné. Ak sa taká podpora plánuje, v plánoch spravodlivej transformácie územia sa musí uviesť zoznam príslušných operácií, ktorý je v prípade veľkých podnikov iba orientačný³⁸.

Veľké podniky (podniky iné než MSP) môžu dostať podporu z FST na produktívne investície vo veľmi obmedzených prípadoch, konkrétne v oblastiach označených ako podporované oblasti v súlade s článkom 107 ods. 3 písm. a) a c) ZFEÚ. V súlade s článkom 8 ods. 2 druhým pododsekom a článkom 11 ods. 2 písm. h) nariadenia o FST sa v pláne spravodlivej transformácie územia musí preukázať, že takéto investície kumulatívne spĺňajú tieto štyri podmienky:

1. sú potrebné na vykonávanie plánu spravodlivej transformácie územia;
2. prispievajú k transformácii na klimaticky neutrálne hospodárstvo do roku 2050 a k plneniu súvisiacich environmentálnych cieľov;
3. ich podpora je potrebná pre vytváranie pracovných miest na danom území;
4. nevedú k premiestneniu, ako sa vyžaduje v článku 66 VN.

Povolená je verejná podpora produktívnych investícií veľkých podnikov za predpokladu, že sú splnené podmienky stanovené v usmerneniach k regionálnej štátnej pomoci platných od roku 2022³⁹.

V oblastiach „a“ je povolená verejná podpora veľkých podnikov zameraná na počiatočné investície.

V oblastiach „c“ je podpora veľkých podnikov zameraná na produktívne investície v zásade obmedzená iba na počiatočné investície, ktoré vytvárajú novú hospodársku činnosť. Ak je však cieľom investície diverzifikácia výroby prevádzkarne na výrobky, ktoré sa predtým v prevádzkarni nevyrábali, alebo zásadná zmena celkového procesu výroby výrobku (výrobkov), ktorých sa týka investícia do prevádzkarne, podpora veľkých podnikov je prípustná aj v oblastiach „c“ za predpokladu, že sú kumulatívne splnené tieto tri podmienky:

1. regionálna pomoc sa týka počiatočnej investície na území určenom na podporu spolufinancovaním z FST v oblasti „c“ s HDP na obyvateľa nižším, ako je 100 % priemeru EÚ27;

³⁷ Smernica 2003/87/ES.

³⁸ V prípade podpory produktívnych investícií veľkých podnikov v podporovaných oblastiach „c“ sa však na využitie podpory musia predmetné operácie jednoznačne uvádzať v zozname v rámci plánu spravodlivej transformácie územia, a to v súlade s usmerneniami k regionálnej pomoci.

³⁹ Každá podpora z FST poskytnutá pred 31. decembrom 2021 musí byť v súlade s príslušnými usmerneniami k regionálnej štátnej pomoci.

2. investícia a prijímateľ sú uvedení v pláne spravodlivej transformácie územia členského štátu, ktorý schválila Komisia, a
3. štátna pomoc na investície je zabezpečená z FST v maximálnej povolenej výške.

V rámci plánu spravodlivej transformácie územia by sa malo uviesť odôvodnenie, že taká podpora je potrebná, a to prostredníctvom analýzy nedostatkov, ktorá preukazuje, že bez tejto investície by očakávané straty pracovných miest prevýšili očakávaný počet vytvorených pracovných miest. Analýza nedostatkov by mala zahŕňať odhadovaný rozdiel medzi očakávanými stratami pracovných miest a potenciálnym vytváraním pracovných miest prostredníctvom podpory z FST (napríklad investície do hospodárskej diverzifikácie pre MSP). Tento odhad môže byť založený na historických dôkazoch o vytváraní pracovných miest v MSP na danom území, na analýze súčasnej zamestnanosti v MSP v regióne, na prieskumoch o perspektívach zamestnanosti alebo na iných metodikách.

V priemyselných zariadeniach sa z FST môžu podporovať **investície zamerané na dosiahnutie zníženia emisií skleníkových plynov z činností uvedených v smernici o ETS**, pričom musia byť splnené viaceré podmienky. V súlade s článkom 8 ods. 2 tretím pododsekom a článkom 11 ods. 2 písm. i) nariadenia o FST sa v pláne spravodlivej transformácie územia musí preukázať, že takéto investície kumulatívne spĺňajú tieto tri podmienky:

1. prispievajú k transformácii na klimaticky neutrálne hospodárstvo;
2. vedú k výraznému zníženiu emisií skleníkových plynov, ktoré klesnú značne pod príslušné referenčné hodnoty stanovené pre bezodplatné pridelovanie emisných kvót podľa smernice o ETS, a
3. sú potrebné na ochranu značného počtu pracovných miest na danom území.

Investície zamerané na zníženie skleníkových plynov z činností ETS nie sú obmedzené na oblasti označené ako podporované oblasti v súlade s článkom 107 ods. 3 písm. a) a c) ZFEÚ.

Investície na tento účel do takých činností by museli byť v súlade s dlhodobým cieľom EÚ stať sa klimaticky neutrálnou do roku 2050. Vzhľadom na dlhé investičné cykly v priemysle by investície mali byť nadčasové a výsledkom by nemala byť „odkázanosť na uhlík“ ani uviaznuté aktíva. Konkrétne to znamená, že investície do činností ETS podporované z FST by mali viesť k hlbokým zmenám smerujúcim ku klimaticky neutrálnym operáciám. Naopak, z FST sa nemôžu podporovať investície vedúce iba k čiastkovým zlepšeniam v znižovaní emisií skleníkových plynov bez dosiahnutia zásadných zmien smerujúcich ku klimaticky neutrálnym operáciám a z FST sa nemôžu podporovať ani investície, ktoré sa už začali realizovať v rámci ETS (napríklad optimalizácia procesov, lepšia energetická efektívnosť alebo rekuperácia tepla).

Ak investícia vedie k výraznému zníženiu emisií skleníkových plynov, ktoré klesnú značne pod príslušné referenčné hodnoty ETS stanovené pre bezodplatné pridelovanie kvót podľa smernice o ETS⁴⁰, emisie skleníkových plynov by nemali byť vyššie než priemerné emisie

⁴⁰ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/allowances/industrial_en.

10 % najlepších zariadení v rámci ETS. V priemyselných procesoch sú príkladmi investícií, ktoré by sa mohli zvažovať, zachytávanie a ukladanie oxidu uhličitého (CCS), elektrifikácia procesov a využívanie vodíka. V odvetví energetiky je podpora činností ETS z FST obmedzená vylúčením podpory činností súvisiacich s fosílnymi palivami [pozri článok 9 písm. d) a oddiel 5.4] a skutočnosťou, že pre toto odvetvie neexistujú žiadne relevantné referenčné hodnoty.

V pláne spravodlivej transformácie územia by sa malo ukázať, akým spôsobom investície povedú k výraznému zníženiu emisií skleníkových plynov, ktoré klesnú značne pod príslušné referenčné hodnoty, a to porovnaním súčasnej intenzity emisií (emisie na jednotku vyrábaného výrobku) s očakávaným zlepšením a konečnej intenzity emisií s príslušnými referenčnými hodnotami. V pláne spravodlivej transformácie územia by sa malo uvádzať aj to, ako tento plán povedie daný závod ku klimaticky neutrálnym operáciám. Výsledné operácie musia byť v súlade s pravidlami EÚ v oblasti štátnej pomoci.

Napokon by sa v pláne spravodlivej transformácie územia malo preukázať, že investícia do činnosti ETS je potrebná na ochranu značného počtu pracovných miest. Počet ochránených pracovných miest by sa mal odhadovať individuálne, s ohľadom na intenzitu práce vo výrobe daných hospodárskych subjektov, osobitné technologické charakteristiky odvetvia a podmienky na trhu práce na príslušných územiach.

1.4. Vylúčené investície

Keďže nariadenie o FST obsahuje úplný zoznam oprávnených investícií do činností, ktoré spĺňajú konkrétny cieľ FST, investície do činností, ktoré sú mimo tohto rámca, nemôžu byť podporované.

Okrem toho v článku 9 nariadenia o FST sa výslovne vylučujú z rozsahu podpory tieto investície:

- vyradenie jadrových elektrární z prevádzky alebo ich výstavba,
- výroba a spracovanie tabaku a tabakových výrobkov a ich uvádzanie na trh,
- podniky v ťažkostiach v zmysle článku 2 bodu 18 nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014⁴¹, pokiaľ to nie je povolené podľa dočasných pravidiel štátnej pomoci stanovených na riešenie mimoriadnych okolností alebo v rámci pomoci *de minimis* na podporu investícií znižujúcich náklady na energiu v súvislosti s procesom energetickej transformácie,
- investície súvisiace s výrobou, spracovaním, prepravou, distribúciou, skladovaním alebo spaľovaním fosílnych palív.

Vylúčenie fosílnych palív obmedzuje potenciálne investície do výroby vodíka z fosílnych palív. Výroba vodíka z obnoviteľných zdrojov patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia o FST

⁴¹ Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy (Ú. v. EÚ L 187, 26.6.2014, s. 1).

a môže byť podporovaná⁴². Na výrobu akéhokoľvek iného druhu vodíka sa vzťahuje vylúčenie fosílnych palív a nemôže byť podporovaná. Vylúčené sú aj akékoľvek investície do „čistých“ uhoľných technológií, výroby koksu alebo iných procesov, ktoré zahŕňajú uhlie. Investície do zachytávania a používania metánu uvoľňovaného z aktívnych uhoľných baní nie sú oprávnené vzhľadom na jeho fosílny pôvod⁴³. Podobne aj investície do vedľajších produktov fosílnych palív alebo do neenergetického využívania fosílnych palív (napríklad vedľajšie produkty z bridlicovej ropy alebo z popola roponosnej bridlice) sú neoprávnené, ak sú technicky neoddeliteľné od prebiehajúcej výroby samotného fosílného paliva.

Vylúčenie fosílnych palív obmedzuje aj potenciálnu podporu činností ETS. Podporu z FST napríklad nemožno poskytnúť na nahradenie bojlerov v priemyselných zariadeniach efektívnejšími, optimalizáciu vysokých pecí a inštaláciu systémov rekuperácie tepla, keď také teplo pochádza zo spaľovania fosílnych palív. Aj podpora výroby elektriny alebo tepla je vylúčená, ak si vyžaduje akékoľvek pokračujúce využívanie fosílnych palív. Okrem toho investície na zníženie emisií skleníkových plynov v rafinériách fosílnych palív nie sú oprávnené vzhľadom na vylúčenie spracovávania fosílnych palív⁴⁴. Jedinou výnimkou by bola úplná transformácia rafinérie na biorafinériu (t. j. inštalácia spracovania zvyškových olejov, udržateľných rastlinných olejov/energetických plodín atď.). Hoci spracovanie fosílnych palív je vylúčené, uplatňovanie technológií na znižovanie emisií, ako napríklad CCS, v priemyselných zariadeniach, na ktoré sa vzťahuje smernica o ETS (vrátane použitia na výrobu nízkouhlíkového vodíka na priemyselné použitie), by mohlo byť oprávnené za predpokladu, že emisie sú výrazne nižšie než príslušné referenčné hodnoty.

„obnova a modernizácia sietí diaľkového vykurovania s cieľom zlepšiť energetickú efektívnosť systémov diaľkového vykurovania a investície do výroby tepla za predpokladu, že zariadenia na výrobu tepla sú založené výlučne na obnoviteľných zdrojoch energie“ [článok 8 ods. 2 písm. g) nariadenia o FST]

Aj podpora z FST na investície do systémov **diaľkového vykurovania** je obmedzená. Predovšetkým, v súlade s článkom 8 ods. 2 písm. g) nariadenia o FST sú investície do výroby tepla možné, iba ak je založená výlučne na obnoviteľných zdrojoch energie a je v súlade s požiadavkami stanovenými v smernici o obnoviteľných zdrojoch energie. V tejto súvislosti investície do výroby tepla na báze fosílnych palív alebo do energetického zhodnocovania odpadu vo vzťahu k diaľkovému vykurovaniu nemôžu dostať podporu z FST. Obnova a modernizácia sietí diaľkového vykurovania (napríklad, keď si vyžaduje prácu na potrubíach

⁴² Vodík z obnoviteľných zdrojov (nazývaný aj zelený vodík alebo čistý vodík) je vodík vyrábaný elektrolýzou vody (v elektrolýzéri poháňanom elektrickou energiou), pričom využívaná elektrická energia pochádza z obnoviteľných zdrojov. Vodík z obnoviteľných zdrojov je možné vyrábať aj prostredníctvom reformovania bioplynu (namiesto zemného plynu) alebo biochemickej premeny biomasy za predpokladu, že tieto procesy spĺňajú požiadavky na udržateľnosť [„Vodíková stratégia pre klimaticky neutrálnu Európu“ – COM(2020) 301 final].

⁴³ To by však nemal byť prípad investícií zameraných na zastavenie alebo zníženie emisií metánu z uzavretých uhoľných baní, lokalít na ťažbu ropy a zemného plynu (alebo takých, ktoré sú v procese uzatvárania) v súvislosti s opatreniami na rekultiváciu, keď existuje jednoznačné riziko úniku metánu, alebo neexistuje žiadna alternatíva, ako sa vyhnúť takému úniku.

⁴⁴ Zahŕňa to aj akékoľvek uplatnenie CCS alebo pyrolýzy pri výrobe vodíka na použitie v rafinériách na báze fosílnych palív.

bez výmeny zdroja tepla) sú možné, ak také investície vedú k zlepšeniam energetickej efektívnosti systémov diaľkového vykurovania. Uprednostniť by sa mali tie investície, ktoré uplatňujú celostný prístup a transformujú systémy diaľkového vykurovania na efektívne diaľkové vykurovanie v súlade so smernicou o energetickej efektívnosti⁴⁵. Tak ako v prípade každej podpory z FST pre podniky, aj investície do diaľkového vykurovania a chladiacich systémov musia byť v súlade s pravidlami EÚ v oblasti štátnej pomoci.

6. PROGRAMOVANIE

<i>Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch</i>	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 10 – Programovanie zdrojov FST Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Odôvodnenie 17
Všeobecné nariadenie (2021/1060)	Článok 8 – Partnerstvo a viacúrovňové riadenie Článok 22 – Obsah programov Článok 27 – Prevod zdrojov z EFRR a ESF+ do FST

Rovnako ako ostatné fondy politiky súdržnosti, aj FST má zdieľané riadenie. Komisia a každý členský štát musia prijať partnerskú dohodu a jeden alebo viac programov. Členské štáty môžu pripraviť samostatný program pre FST, alebo môžu naprogramovať zdroje FST do jednej alebo viacerých cielených priorít v programoch podporovaných z EFRR, Kohézneho fondu alebo ESF+. Jedna priorita by mala zodpovedať jednému špecifickému cieľu FST.

Plán (plány) spravodlivej transformácie územia sa predloží (predložia) ako súčasť programu alebo ako žiadosť o jeho zmenu. Plán spravodlivej transformácie územia bude následne posúdený ako súčasť štandardného postupu posudzovania pre daný program. Členské štáty predložia plán spravodlivej transformácie územia spolu s programami na prijatie za predpokladu, že ich plány sú dostatočne vypracované a úplné. To znamená, že zdroje FST môžu byť zahrnuté prostredníctvom zmeny programu, aby sa poskytlo viac času na vypracovanie plánu spravodlivej transformácie územia a aby sa predišlo zdržaniu riadneho procesu prijatia.

Jeden plán spravodlivej transformácie územia sa môže týkať jedného alebo viacerých oprávnených území. Členské štáty musia určiť štruktúru svojho plánu spravodlivej transformácie územia vrátane jeho vzťahu s programom (programami) podporovaným (podporovanými) FST. V ideálnom prípade by jeden plán spravodlivej transformácie územia mal zodpovedať jednému programu. Ak sa podpora z FST poskytuje v rámci členského štátu prostredníctvom viacerých programov, každý z programov by mal obsahovať plán spravodlivej transformácie územia zodpovedajúci územiu alebo územiám FST, ktoré patria do danej programovej oblasti. Ak členský štát chce pripraviť samostatný program pre všetky územia, ktoré sú oprávnené na podporu z FST, môže tieto územia spojiť do jedného plánu

⁴⁵ „účinné centralizované zásobovanie teplom a chladom“ je systém centralizovaného zásobovania teplom alebo chladom, ktorý využíva aspoň 50 % energie z obnoviteľných zdrojov, 50 % odpadového tepla, 75 % tepla z kombinovanej výroby alebo 50 % kombinácie energie a tepla z týchto zdrojov, článok 2 bod 41 smernice o energetickej efektívnosti.

spravodlivej transformácie územia s cieľom ukázať ich osobitné vlastnosti v tom istom vnútroštátnom kontexte. Členské štáty môžu predložiť aj jeden program s viacerými plánmi spravodlivej transformácie územia, alebo jeden plán môže zodpovedať viacerým programom⁴⁶.

Pri posudzovaní plánu (plánov) spravodlivej transformácie územia bude Komisia venovať osobitnú pozornosť týmto situáciám:

- plány spravodlivej transformácie územia týkajúce sa investícií z FST do viacerých programov: tieto plány sa budú posudzovať iba raz, v rámci prvého programu odoslaného Komisii, pokiaľ členský štát neurobí vo svojom pláne spravodlivej transformácie územia ďalšie zmeny. Komisia však bude kontrolovať, či sú prvky týkajúce sa FST v každom ďalšom programe v súlade s plánom spravodlivej transformácie územia,
- dôsledné posúdenie oddielu 1.1 plánu spravodlivej transformácie územia týkajúceho sa transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo: ak je to možné, táto časť týkajúca sa vnútroštátneho procesu transformácie by mala byť rovnaká v každom pláne spravodlivej transformácie územia, ktorý predložil ten istý členský štát.

Členské štáty môžu súbežne a jednotným spôsobom riešiť rôzne výzvy vývoja a potreby spojené s hospodárskym, sociálnym a environmentálnym rozmerom procesu transformácie na danom území, ako je vysvetlené v príslušnom pláne spravodlivej transformácie územia. Aby sa zachoval tento územný a jednotný prístup, členské štáty by mali zabrániť rozdeleniu priority FST medzi investície typu EFRR a typu ESF+, alebo rozdeleniu zdrojov FST medzi programy EFRR a ESF+.

Priorita FST bude zahŕňať zdroje FST, ako aj tie zdroje z EFRR a ESF+, ktoré sa dobrovoľne prevádzajú v súlade s článkom 27 VN a článkom 10 ods. 2 nariadenia o FST. Rešpektovať by sa mali tieto tri obmedzenia prevodu:

- na úrovni členského štátu (článok 27 VN):
 - Celková suma zdrojov EFRR a ESF+ prevedených do FST by nemala presiahnuť trojnásobok sumy podpory FST z viacročného finančného rámca.
 - Zdroje prevedené z EFRR alebo ESF+ by nemali presiahnuť 15 % príslušných pridelených prostriedkov EFRR a ESF+ pre dotknutý členský štát,
- na úrovni programu (článok 10 ods. 2 nariadenia o FST): na úrovni priority FST by celková suma zdrojov EFRR a ESF+ prevedených do FST nemala presiahnuť trojnásobok sumy podpory z FST na danú prioritu (iba zdroje z viacročného finančného rámca).

⁴⁶ Keď jeden plán spravodlivej transformácie územia zodpovedá viacerým programom, je potrebné zohľadniť dva dôsledky. Po prvé, spojenie plánu spravodlivej transformácie územia s viacerými programami by mohlo spôsobiť ťažkosti pri postupných zmenách jednotlivých programov, ak sa v pláne spravodlivej transformácie územia vykonajú úpravy. Po druhé, taká situácia môže vyvolať problémy týkajúce sa zodpovednosti, ak je orgán riadiaci program iný než orgány zodpovedné za vypracovanie, monitorovanie a hodnotenie plánu spravodlivej transformácie územia.

7. PARTNERSTVO

Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Príloha II – Vzor na účely plánov spravodlivej transformácie územia Odôvodnenia 15, 18
Všeobecné nariadenie (2021/1060)	Článok 8 – Partnerstvo a viacúrovňové riadenie
Súvisiace právne predpisy	
Smernica o strategickom environmentálnom hodnotení ⁴⁷	

Zapojenie a záväzok verejnosti a všetkých zainteresovaných strán sú veľmi dôležité pre úspech FST a úspech všetkých iniciatív Európskej zelenej dohody. Komisia zverejnila v decembri 2020 Európsky klimatický pakt s cieľom spojiť ľudí, komunity a organizácie v záujme urýchlenia opatrení v oblasti klímy a budovania zelenej Európy⁴⁸. Klimatický pakt poskytuje priestor pre rôzne zainteresované strany a občiansku spoločnosť, aby sa spojili a kolektívne vypracovali a uplatňovali riešenia v oblasti klímy a aby ich pretavili do záväzkov k opatreniam v oblasti klímy. Podobne aj Konferencia o budúcnosti Európy⁴⁹, ktorá sa začala v apríli 2021, prinesie konkrétne odporúčania týkajúce sa výziev a priorít Európy, predovšetkým prostredníctvom novovytvorených občianskych panelov, v rámci ktorých budú spoločne diskutovať občania z celého kontinentu. Jednou z priorít je zabezpečiť spravodlivú a inkluzívnu transformáciu.

Zásada partnerstva, kľúčový prvok politiky súdržnosti, je pre FST mimoriadne dôležitá. Vo všeobecnom nariadení (VN) sa stanovuje, že členské štáty organizujú komplexné partnerstvo zahŕňajúce prinajmenšom regionálne a miestne orgány, hospodárskych a sociálnych partnerov, občiansku spoločnosť (ako sú partneri z oblasti životného prostredia či mimovládne organizácie) a výskumné inštitúcie a univerzity⁵⁰. Títo partneri by sa mali zapojiť aj prostredníctvom prípravy, implementácie a hodnotenia programov FST a plánov spravodlivej transformácie územia. Toto partnerstvo by sa malo rozvíjať v súlade s kódexom správania zavedeným Komisiou⁵¹. Okrem toho bude proces verejných konzultácií súčasťou strategického environmentálneho posudzovania programov, do ktorých je zapojený FST.

„Členské štáty vypracujú [...] spolu s príslušnými miestnymi a regionálnymi orgánmi dotknutých území jeden alebo viacero plánov spravodlivej transformácie územia“ (článok 11 ods. 1 nariadenia o FST)

⁴⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/42/ES z 27. júna 2001 o posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie.

⁴⁸ https://europa.eu/climate-pact/index_en.

⁴⁹ <https://futureu.europa.eu/>.

⁵⁰ Článok 8 VN.

⁵¹ Delegované nariadenie (EÚ) č. 240/2014.

Plány spravodlivej transformácie územia môžu odrážať a riešiť reálnu situáciu na mieste a majú vplyv na spravodlivú transformáciu iba vtedy, ak sú zapojené všetky príslušné vnútroštátne, regionálne a miestne zainteresované strany sú a ak prevezmú zodpovednosť za transformáciu na svojom území. Miestne zainteresované strany vrátane hospodárskych a sociálnych partnerov (ako sú odborové zväzy vrátane tých, ktoré zastupujú pracovníkov uhľových baní) a orgánov zastupujúcich občiansku spoločnosť (vrátane mládežníckych organizácií, environmentálnych mimovládnych organizácií atď.) by sa mali plne mobilizovať v diskusii o budúcnosti svojich území. Na to, aby takéto zainteresované strany mohli riadne a aktívne pomáhať vo fázach implementácie, monitorovania a hodnotenia, mali by byť členmi monitorovacích výborov v rámci zodpovedajúcich programov. Okrem toho by mali mať svoj vlastný miestny systém na monitorovanie vykonávania plánov spravodlivej transformácie územia.

S cieľom riešiť osobitnú situáciu a úlohu žien v procese transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo by sa mala presadzovať **rodová rovnosť**. Účasť žien na trhu práce a ich podnikanie, ako aj rovnaká odmena zohrávajú dôležitú úlohu pri zabezpečovaní rovnakých príležitostí. FST by mal venovať osobitnú pozornosť aj zraniteľným skupinám, ktoré neprimerane trpia v dôsledku nepriaznivých účinkov transformácie, ako sú napríklad pracovníci so zdravotným postihnutím.

Pre mladých ľudí je veľmi dôležité, aby boli aktívne zapojení do riadenia FST. Nadčasové hospodárstvo sa nedá vybudovať bez zapojenia tých, ktorí budú žiť v budúcnosti a budú ju formovať. FST je zameraný na prípravu novej hospodárskej a sociálnej budúcnosti v týchto oblastiach a mladí ľudia v tom musia zohrávať aktívnu úlohu⁵².

Pokiaľ ide o osobitnú úlohu zainteresovaných strán pri programovaní a uplatňovaní FST, treba zohľadniť tieto skutočnosti:

- právomoci orgánov na rôznych úrovniach na vykonávanie konkrétnych druhov činností, ako sú vymedzené v článku 8 ods. 2 nariadenia o FST,
- možnosť pre miestne a regionálne zainteresované strany aktívne sa zapojiť do programovania a implementácie FST,
- potreba komplementárnosti opatrení na postihnutých územiach,
- administratívna kapacita rôznych orgánov pre implementáciu a programovanie FST.

Okrem toho treba venovať primeranú pozornosť právnym požiadavkám súvisiacim s makroregionálnou, medziregionálnou, cezhraničnou a nadnárodnou spoluprácou podľa

⁵² Súbor nástrojov na spravodlivú transformáciu pre mladých ľudí ponúka podporu pri zapájaní mladých ľudí do uplatňovania FST, pozri https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund. Okrem toho takéto zapojenie by mohlo nadviazať na existujúce štruktúry pre angažovanosť mládeže, ako sú napríklad siete mladých ľudí v rámci programov Interreg a makroregionálnych stratégií, iniciatíva mladých dobrovoľníkov programu Interreg a mládež, ktorá sa prihlásila k Manifestu o podobe európskej politiky spolupráce od mladých mladým a jeho príslušným odporúčaniam týkajúcim sa zapájania mládeže. Podrobnejšie informácie sú k dispozícii na adrese https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/youth_manifesto_interreg_sk.pdf.

článku 22 ods. 3 písm. a) bodu i) a článku 22 ods. 3 písm. d) bodu vi) VN, keďže rôzne druhy spolupráce medzi postihnutými územiami umožnia spoločne riešiť niektoré výzvy spojené s transformáciou a spoločne využívať súvisiace príležitosti.

„Komisia [by] mala zriadiť platformu pre spravodlivú transformáciu, ktorá by vychádzala z existujúcej platformy pre transformujúce sa uhoľné regióny a ktorá by umožnila dvojstrannú a viacstrannú výmenu skúseností, pokiaľ ide o ponaučenia a najlepšie postupy vo všetkých postihnutých odvetviach“ (odôvodnenie 18 nariadenia o FST)

Platforma pre spravodlivú transformáciu bola zriadená na pomoc všetkým zainteresovaným stranám pri ich prístupe k dostupnej podpore. Pravidelne sa organizujú podujatia na výmenu poznatkov a osvedčených postupov, na podporu budovania kapacít a na bilaterálnu a multilaterálnu výmenu názorov naprieč všetkými dotknutými odvetviami, ako aj na poskytovanie poradenstva o spravodlivej transformácii orgánom a zainteresovaným stranám zapojeným do činností súvisiacich s Mechanizmom spravodlivej transformácie. K dispozícii je aj osobitná webová stránka a kontaktný formulár⁵³.

Platforma pre spravodlivú transformáciu vychádza z iniciatívy pre uhoľné regióny prechádzajúce transformáciou a rozširuje túto iniciatívu, ktorá zachová špecializovaný pracovný postup pre regióny využívajúce uhlie, rašelinu a roponosnú bridlicu v celej EÚ⁵⁴. Platforma pre spravodlivú transformáciu bude zároveň poskytovať odporúčania prostredníctvom viacerých pracovných skupín zameraných na zapájanie zainteresovaných strán a na špecifické odvetvia s vysokými emisiami uhlíka, konkrétne na odvetvia výroby ocele, cementu a chemikálií.

Komisia okrem toho plánuje vytvoriť v rámci tejto platformy databázu projektov a odborníkov s cieľom zriadiť sieť pre členské štáty, regióny a zainteresované strany, vďaka ktorej by si mohli vymieňať názory a osvedčené postupy a pomohli by vytvoriť udržateľný zásobník projektov.

Platforma pre spravodlivú transformáciu v zásade bude poskytovať pomoc regiónom určeným v plánoch spravodlivej transformácie územia. Na účasť na práci platformy môžu byť pozvané aj ďalšie regióny s cieľom uľahčiť výmenu názorov a vzdelávanie v oblasti politiky, a to vrátane regiónov, ktoré sa podieľajú na iniciatíve pre uhoľné regióny prechádzajúce transformáciou, ale nedostávajú podporu z FST.

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism/just-transition-platform_sk.

⁵⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_en.

8. KOMPLEMENTÁRNOSŤ

<i>Príslušné ustanovenia v právnych predpisoch</i>	
<i>Nariadenie</i>	<i>Články, odôvodnenia alebo prílohy</i>
Nariadenie o Fonde na spravodlivú transformáciu (2021/1056)	Článok 11 – Plán spravodlivej transformácie územia Príloha II – Vzor na účely plánov spravodlivej transformácie územia Odôvodnenia 4, 7
Všeobecné nariadenie (2021/1060)	Článok 11 – Obsah partnerskej dohody Článok 22 – Obsah programov
<i>Súvisiace právne predpisy</i>	
Nariadenie o Programe InvestEU ⁵⁵	
Nariadenie o úverovom nástroji pre verejný sektor ⁵⁶	

„Ak majú členské štáty v úmysle využiť možnosť získať podporu v rámci ostatných pilierov Mechanizmu spravodlivej transformácie, v ich plánoch spravodlivej transformácie územia stanovujú odvetvia a tematické oblasti, ktoré majú v úmysle podporovať v rámci týchto pilierov“ (článok 11 ods. 5 nariadenia o FST)

Mechanizmus spravodlivej transformácie pozostáva okrem FST (1. pilier) zo špecializovaného systému v rámci Programu InvestEU (2. pilier) a z úverového nástroja pre verejný sektor (3. pilier). Tieto ďalšie dva piliere budú mobilizovať doplnkové investície v prospech území spravodlivej transformácie priťahovaním súkromných investícií a využívaním verejných investícií. Prístup k 2. a 3. pilieru je možný prostredníctvom plánov spravodlivej transformácie územia, v ktorých treba uviesť komplementárnosť medzi piliermi, ako aj odvetvia a činnosti, ktoré sa majú podporovať z 2. a 3. piliera. Projekty podporované z 2. a 3. piliera sa môžu nachádzať mimo území zahrnutých do plánu spravodlivej transformácie územia za predpokladu, že sú užitočné pre oprávnené územia tým, že pomáhajú naplniť potreby rozvoja vyplývajúce z transformácie, ako sa uvádza v pláne spravodlivej transformácie územia^{57,58}. Oba piliere, 2. aj 3. pilier, majú svoj vlastný právny základ s vymedzením oprávnenosti investícií.

V rámci 2. piliera mechanizmu spravodlivej transformácie Komisia zavedie **osobitnú schému na spravodlivú transformáciu** v rámci Programu InvestEU. Program InvestEU je rozpočtovou zárukou, ktorú poskytuje implementujúci partner. Najväčšiu časť záruky EÚ využije skupina Európskej investičnej banky (EIB), ale dostupné zdroje môžu využívať aj ďalšie medzinárodné finančné inštitúcie a národné podporné banky. Schéma na spravodlivú

⁵⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/523 z 24. marca 2021, ktorým sa zriaďuje Program InvestEU a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2015/1017.

⁵⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1229 o úverovom nástroji pre verejný sektor v rámci Mechanizmu spravodlivej transformácie.

⁵⁷ „Touto schémou sa môžu podporovať projekty na územiach určených v plánoch spravodlivej transformácie alebo projekty, ktoré prinášajú prospech týmto územiám, aj ak sa neuskutočňujú na samotných územiach, ale len v prípade, že majú kľúčový význam pre transformáciu v týchto územiach“ (odôvodnenie 30 nariadenia o Programe InvestEU).

⁵⁸ „projekty [...] sú prínosom pre územia identifikované v pláne spravodlivej transformácie územia, aj keď tieto projekty neprebiehajú na týchto územiach“ [článok 9 ods. 1 písm. a) nariadenia o úverovom nástroji pre verejný sektor].

transformáciu by mala podporovať ekonomicky životaschopné investície súkromného a verejného sektora, ktoré sú v súlade s cieľmi spravodlivej transformácie a môžu sa implementovať v rámci akéhokoľvek finančného produktu zodpovedajúceho štyrom segmentom politiky Programu InvestEU⁵⁹, na posilnenie hospodárskeho rastu a v konečnom dôsledku na zvýšenie ekonomickej atraktívnosti území so schváleným plánom spravodlivej transformácie územia. Napríklad projekty dopravnej a energetickej infraštruktúry, ktoré zlepšia prepojenie regiónov spravodlivej transformácie, by mohli byť financované z 2. piliera aj v prípade, že sa realizujú v iných regiónoch, a to za predpokladu, že tieto projekty budú prínosom pre dotknuté regióny a sú odôvodnené v plánoch spravodlivej transformácie územia.

Úverový nástroj pre verejný sektor bude podporovať len verejné investície, pričom sa v ňom kombinuje podpora vo forme grantu, ktorú poskytne Komisia (1,5 miliardy EUR), a úvery EIB (10 miliárd EUR). Celkovo sa očakáva, že úverový nástroj pre verejný sektor zmobilizuje verejné investície vo výške 25 až 30 miliárd EUR. Nástroj by sa mohol rozšíriť aj na ďalších finančných partnerov, než je EIB, ak by sa zdroje podpory vo forme grantu EÚ zvýšili, alebo ak by to bolo potrebné na správnu implementáciu nástroja. Budú sa z neho financovať projekty, pre ktoré je vytvorený tok príjmov nedostatočný na pokrytie investičných nákladov. Očakáva sa, že tieto projekty budú zahŕňať všetky druhy verejnej infraštruktúry, ako sú napríklad projekty v oblasti energetiky a dopravy, sociálnej infraštruktúry a sociálneho bývania alebo mestskej infraštruktúry. Tretí pilier bude zahŕňať aj poradenskú podporu s cieľom pomôcť pri vytváraní zásobníka projektov. Projekty, ktoré dostávajú podporu z úverového nástroja pre verejný sektor, nemôžu dostávať na tie isté činnosti podporu zo žiadnych iných programov Únie vrátane 1. a 2. piliera. Úverový nástroj pre verejný sektor sa bude implementovať prostredníctvom priameho riadenia a výzvy na predkladanie projektov, pričom súťaž bude v prvej fáze obmedzená na daný členský štát a až neskôr sa otvorí na úrovni EÚ.

„synergie a komplementárnosť s inými relevantnými programami Únie na riešenie identifikovaných rozvojových potrieb“ [článok 11 ods. 2 písm. j) nariadenia o FST]

Na dosiahnutie potrebného vplyvu na vybraných územiach budú nevyhnutné doplnkové zdroje **d ďalšieho financovania EÚ**. Takáto komplementárnosť by mala byť podrobne uvedená v plánoch spravodlivej transformácie územia. Poskytnuté informácie musia byť v súlade s opisom synergií a komplementárnosti uvedeným v partnerskej dohode a súvisiacich programoch. Vzhľadom na intervenčnú logiku FST je takisto dôležité zdôrazniť hranicu s EFRR a ESF+. Napríklad, hoci z FST sa bude podporovať najmä hospodárska diverzifikácia a rekvalifikácia alebo zvyšovanie úrovne zručností s cieľom zmierňovať sociálno-hospodárske vplyvy transformácie, investície do zavádzania technológie a infraštruktúry pre cenovo dostupnú čistú energiu a do znižovania emisií skleníkových plynov môžu byť podporované predovšetkým z EFRR a Kohézneho fondu (politické ciele 2 a 3). Na modernizáciu hospodárstva sa budú hľadať synergie s EFRR prostredníctvom inteligentnej špecializácie (politický cieľ 1). Podobne by sa mali zabezpečiť synergie s EFRR (politický

⁵⁹ https://europa.eu/investeu/investeu-fund/about-investeu-fund_en.

cieľ 4) a s ESF+ v záujme rozvoja zelených zručností a zelených pracovných miest. Vývoj nových systémov a služieb v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a odbornej prípravy a sociálneho začlenenia určených obyvateľstvu ako celku alebo širším cieľovým skupinám, než sú tie, ktoré boli postihnuté transformáciou, môže byť podporený najmä z ESF+. K ďalším zdrojom financovania môžu patriť Nástroj na prepájanie Európy⁶⁰, program LIFE⁶¹, Program InvestEU⁶², Horizont Európa⁶³, program Digitálna Európa⁶⁴, Výskumný fond pre uhlie a oceľ⁶⁵ alebo inovačný fond EÚ ETS⁶⁶ a Fond EÚ na modernizáciu systému obchodovania s emisiami⁶⁷.

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti bude poskytovať nenávratnú podporu a podporu prostredníctvom úverov, ktoré budú k dispozícii na reformy a investície členských štátov na podporu súdržnosti, urýchlenie obnovy po kríze spôsobenej pandemiou COVID-19 a na zabezpečenie toho, aby boli hospodárstvo a spoločnosť Únie udržateľnejšie, odolnejšie a lepšie pripravené na výzvy a príležitosti zelenej a digitálnej transformácie. Podpora sa bude poskytovať na základe národných plánov obnovy a odolnosti. Dôležité je zabezpečiť na individuálnom základe synergie, komplementárnosť, súlad, konzistentnosť a hranicu medzi Mechanizmom na podporu obnovy a odolnosti a podporou politiky súdržnosti (vrátane FST) a zohľadniť pritom postupy uvedené v nariadení o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti⁶⁸.

⁶⁰ https://cinea.ec.europa.eu/index_en.

⁶¹ <https://ec.europa.eu/easme/en/life>.

⁶² https://europa.eu/investeu/home_en.

⁶³ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en.

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>.

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/research-fund-coal-and-steel-rfcs_en.

⁶⁶ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en.

⁶⁷ https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_en.

⁶⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en.